

Sprawozdanie

za lata 2024 – 2025 z realizacji Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami

gminy Leśniowice przyjętego na lata 2022 -2025

Niniejsze sprawozdanie odnosi się do dokumentu pn. „Gminny Program Opieki nad zabytkami Gminy Leśniowice na lata 2022 -2025”. Został on wprowadzony przez Radę gminy Leśniowice Uchwałą nr XXVII/182/2021 Rady Gminy Leśniowice z dnia 7 grudnia 2021 r. w sprawie przyjęcia Gminnego programu opieki nad zabytkami Gminy Leśniowice na lata 2022-2025. Wykonanie uchwały powierzono Wójtowi gminy Leśniowice. Realizacja programu weszła w życie po 14 dniach od ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Lubelskiego z 2021 r. (Dz. U. Woj. Lubelskiego z dnia 14 grudnia 2021 r. poz. 5968).

Zgodnie z art. 87 ust. 5 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie i opiece nad zabytkami Wójt sporządza co dwa lata sprawozdanie z realizacji programu opieki nad zabytkami, które przedstawia Radzie Gminy.

1. Wstęp

W Gminnym Programie Opieki nad Zabytkami Gminy Leśniowice określone zostały zadania, mające na celu finansowanie, inicjowanie, wspieranie oraz koordynowanie prac z dziedziny ochrony zabytków, krajobrazu kulturowego oraz upowszechnianie i promowanie dziedzictwa kulturowego. Zadania te obejmują także organizację działań edukacyjnych wobec lokalnej społeczności.

Zgodnie z art. 87 ust. 2 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, przedmiotowy Program, ma na celu w szczególności:

- uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej,
- zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania,
- wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego, podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami,
- określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków,
- podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie nowych miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

Największym zagrożeniem dla zabytków i dziedzictwa kulturowego jest:

- peryferyjne położenie na uboczu głównych powiązań komunikacyjnych województwa lubelskiego;
- niska lesistość gminy, niski wskaźnik obszarów prawnie chronionej przyrody;
- praktycznie nieistniejąca baza gospodarstw agroturystycznych, brak miejsc noclegowych;
- brak lokalnego produktu, kojarzonego z gminą, na przykład kulinarnego;
- sezonowość ruchu turystycznego;

- brak dostępu do obiektów zabytkowych w rejestrze zabytków, które są w posiadaniu prywatnym;
- wysoki koszt rewaloryzacji i rewitalizacji obiektów zabytkowych;
- brak skutecznego systemu zachęt ze strony państwa do podejmowania prac adaptacyjnych, konserwatorskich w obiektach zabytkowych;
- niewystarczające środki finansowe w budżecie na wsparcie działań z zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego;
- skomplikowane procedury ubiegania się o środki unijne;
- ograniczone środki budżetu niepozwalające na realizację inwestycji prorozwojowych;
- niedostateczne zabezpieczenie obiektów zabytkowych;
- niewystarczające środki finansowe w budżecie na wsparcie działań z zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego;
- bardzo wysokie koszty remontów obiektów zabytkowych.

Głównymi celami gminnych programów opieki nad zabytkami jest koordynacja działań mających na celu zahamowanie degradacji substancji zabytkowej danego miasta lub gminy, zachowanie wartościowych zasobów dziedzictwa kulturowego, a także kształtowanie ich atrakcyjnego wizerunku oraz popularyzacja wśród mieszkańców wiedzy o zabytkach i historii danego miejsca poprzez podejmowane działania edukacyjne, skierowane zwłaszcza do dzieci i młodzieży.

W wyniku analizy stanu dziedzictwa kulturowego w gminie Leśniowice cele te przedstawiono w omawianym dokumencie, formułując 1 główny priorytet Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Leśniowice na lata 2022-2025: *„Wzmocnienie roli dziedzictwa kulturowego i ochrony zabytków w gminie Leśniowice w celu zwiększenia potencjału kulturowego i turystycznego gminy”*.

2. Cele i założenia Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla gminy Leśniowice na lata 2022-2025.

Głównymi celami ogólnymi Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami gminy Leśniowice na lata 2022-2025 były koordynacja działań mających na celu zahamowanie degradacji substancji zabytkowej gminy, zachowanie wartościowych zasobów jego dziedzictwa kulturowego, a także kształtowanie atrakcyjnego wizerunku gminy Leśniowice oraz popularyzacja wśród mieszkańców wiedzy o zabytkach i historii gminy poprzez podejmowane działania edukacyjne skierowane zwłaszcza do dzieci i młodzieży.

Założenia te uszczegółowiono, formułując w programie poniższe zapisy stanowiące szczegółowe cele, których realizacja przewidziana jest jako działania cykliczne lub wieloletnie, a realizacja niektórych z nich wykracza poza ramy czasowe obecnie obowiązującego programu. Były to:

Cel 1: Ochrona dziedzictwa materialnego i niematerialnego gminy oraz opieka nad nimi;
Zawierają się w nim:

- ochrona nieruchomego dziedzictwa materialnego;
- ochrona zabytków ruchomych;
- ochrona zabytków archeologicznych;
- dokumentacja i popularyzacja zasobów dziedzictwa kulturowego;

- pielęgnacja tradycji i lokalnego folkloru.

Cel 2: Kształtowanie tożsamości regionalnej;

Zawierają się w nim:

- wspieranie działań edukacyjnych obejmujących historię i dziedzictwo kulturowe regionu na różnych poziomach nauczania;
- kształtowanie tożsamości regionalnej w oparciu o wydarzenia historyczne, tradycje;
- wykorzystanie pamięci historycznej do integracji społeczności lokalnej i popularyzacji dziedzictwa kulturowego.

Cel 3: Budowanie społecznej akceptacji dla ochrony dziedzictwa kulturowego gminy;

Zawierają się w nim:

- dostęp do informacji o dziedzictwie kulturowym gminy;
- edukacja mieszkańców w zakresie praw i obowiązków dotyczących opieki nad zabytkami;
- zaangażowanie mieszkańców w działania na rzecz kultury.

Cel 4: Efektywne zarządzanie zasobami dziedzictwa kulturowego dla funkcji edukacyjnych, kulturalnych i turystycznych;

Zawierają się w nim:

- wspieranie właścicieli posiadających obiekty zabytkowe;
- stymulowanie wykorzystania zasobów dziedzictwa kulturowego dla rozwoju przemysłów kultury i czasu wolnego;
- tworzenie pasm turystyczno-kulturowych;
- wykorzystanie dziedzictwa kulturowego dla rozwoju lokalnego poprzez organizację wydarzeń kulturalno - historycznych w miejscach historycznych.

Cel 5: Edukacja w zakresie dziedzictwa kulturowego gminy;

Zawierają się w nim:

- poszerzanie wiedzy o materialnym dziedzictwie kulturowym i idei jego ochrony przy użyciu nowoczesnych technologii, mediów oraz różnorodnych form edukacji społecznej;
- popularyzacja akcji edukacyjnych na rzecz niematerialnego dziedzictwa kulturowego do wzmacniania społecznej świadomości;
- wspieranie programów badawczych i dokumentacyjnych zmierzających do stworzenia pełnej inwentaryzacji zasobów niematerialnych dziedzictwa kulturowego, zwłaszcza zagrożonego.

Cel 6: Promocja dziedzictwa kulturowego gminy.

Zawierają się w nim:

- rozwijanie nowoczesnych form promocji gminy wykorzystującej bogactwo dziedzictwa materialnego i niematerialnego gminy;
- promocja istniejących szlaków kulturowych jako istotnych działań dla promocji gminy;
- współpraca z sąsiednimi gminami należącymi do LGD „Ziemi Chełmskiej” w zakresie wspólnej promocji regionu.

3. Realizacja celów gminnego programu opieki nad zabytkami dla gminy Leśniowice w okresie sprawozdawczym.

Ewidencja zabytków, czyli rozpoznanie zasobów dziedzictwa kulturowego jest jednym z podstawowych elementów składowych systemu ochrony zabytków. Zgodnie z ustawą

o ochronie zabytków na podstawie ich wartości historycznej oraz czasu powstania zabytki mogą być wpisane do Krajowego Rejestru Zabytków prowadzonego przez Generalnego Konserwatora Zabytków bądź wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków.

Na terenie gminy Leśniowice znajduje się siedem zespołów zabytków i zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków. Wszystkie zostały wymienione w tabeli nr 1 poniżej. Są to tym samym najcenniejsze elementy krajobrazu kulturowego na terenie gminy podlegający ścisłej ochronie konserwatorskiej, wynikającej z przepisów ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Tabela nr 1: Zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków w Gminie Leśniowice

	MIEJSCOWOŚĆ	ZAKRES WPISU DO REJESTRU ZABYTEKÓW	NR WPISU DO REJ.
1.	DĘBINA	„zespół dworsko-parkowy: park i aleja wjazdowa, na działkach wskazanych w dec., w gran. wg zał. wyrys”	A/6
2.	KUMÓW	„zespół kościelny: kościół paraf. pw. Nawiedzenia NMP wraz z wyposażeniem w zabytki ruchome, dzwonnica, kostnica, ogrodzenie kościoła z bramą, drzewostan, w gran. cmentarza kościelnego”	A/317
3.	KUMÓW	„cmentarz rzymskokat., w gran. wg zał. planu oraz kaplica Rzewuskich na cmentarzu parafialnym wraz z zabytkowym wyposażeniem”	A/318
4.	SIELEC	„pozostałości fortalicji składającej się z bastei, muru obronnego, ruin kaplicy, resztek umocnień ziemnych, figura NMP na kolumnie, w gran. wg zał. planu”	A/314
5.	SIELEC	„założenie dworsko-parkowe: dwór, układ zieleni, starodrzew, figura NMP Assunty, w gran. wg zał. planu”	A/314
6.	HORODYSKO	„grodzisko wczesnośredniowieczne”	C/33
7.	LEŚNIEWICE d. Plisków	„cmentarzysko kurhanowe (3 mogiły), wg opisu w decyzji”	C/48

Gmina Leśniowice posiada Gminną Ewidencję Zabytków, przyjętą Zarządzeniem nr 19/2020 z dnia 31 stycznia 2020 r., która objęła:

- obiekty wpisane do rejestru zabytków województwa lubelskiego,
- obiekty architektoniczne ujęte w wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków, stanowiska archeologiczne z terenu gminy ujęte w wojewódzkiej ewidencji zabytków.

Zgodnie z art. 22 st. 4 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, wójt gminy prowadzi gminną ewidencję zabytków w formie zbioru kart adresowych. Karta ewidencyjna zabytku zawiera w szczególności dane umożliwiające określenie zabytku i jego miejsce położenia. W „GEZ” ujęte są m.in.: 36 obiekty nieruchome oraz 322 stanowiska archeologiczne zlokalizowane na terenie gminy Leśniowice. Stanowiska archeologiczne zostały ujęte

w wojewódzkiej ewidencji zabytków prowadzonej przez Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Lublinie Delegatura w Chełmie. Zabytki nieruchome ujęte w gminnej ewidencji zabytków Gminy Leśniowice zostały wymienione w tabeli nr 2 poniżej.

Obiekty zabytkowe zarówno te wpisane do rejestru zabytków jak i w wojewódzkiej ewidencji zabytków, ujęte są w gminnej ewidencji zabytków. Stosownie do art. 22 ust. 5 ww. ustawy: W gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte: 1) zabytki nieruchome wpisane do rejestru, 2) inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków, 3) inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

Gminna ewidencja zabytków ma charakter zbioru otwartego. Ujęcie obiektu w gminnej ewidencji zabytków nie jest formą prawnej ochrony zabytku jaką jest wpis do rejestru zabytków. Jakkolwiek dla obiektu uwzględnionego w gminnej ewidencji zabytków istnieje obowiązek uzgodnienia przez właściwy organ architektoniczno - budowlany z organem ochrony zabytków decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy art. 53 i 60 ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym z dnia 27 marca 2003 r. (Dz.U. z 2026 r. poz. 538 z późn. zm.) oraz uzgadniania pozwolenia na budowę lub rozbiórkę art. 39 ust. 3 ustawy z dnia 7 lipca 1994 r., Prawo budowlane (Dz.U. z 2026 r. poz. 524 z późn.zm.).

W roku 2025 wprowadzono zmiany w Gminnej Ewidencji Zabytków i włączono do ewidencji jeden zabytek:

- Zarządzeniem nr 52/2025 Wójta Gminy Leśniowice z dn. 15 maja 2025 r. w sprawie włączenia karty adresowej zabytku nieruchomego do Gminnej Ewidencji Zabytków Gminy Leśniowice włączono do Gminnej Ewidencji Zabytków kartę adresową zabytku nieruchomego: Kościół polskokatolicki Narodzenia Najświętszej Maryi Panny i św. Antoniego położonego w Majdanie Leśniowskim (dz. ewid. nr 542,543, obręb 0010). Włączenie karty adresowej w/w zabytku nieruchomego dokonano po uzyskaniu opinii Lubelskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków (pismo z dnia 13.12.2023 r. znak KD.II.5140.18.2023).

Gminna Ewidencja Zabytków powinna podlegać okresowej weryfikacji i aktualizacji. W miarę poszerzenia stanu wiedzy o obiektach zabytkowych z obszaru gminy Leśniowice do gminnej ewidencji zabytków powinny być włączane nowe zabytki. Jednocześnie okresowa ocena stanu zachowania zabytków ujętych w gminnej ewidencji zabytków powinna skutkować usunięciem (za zgodą Lubelskiego WKZ) tych zabytków, które albo uległy nieodwracalnej degradacji albo przekształceniom.

W dniu 10 września 2025 r. podpisano umowę z firmą ARCHFOTO TECHNOLOGY na aktualizację Gminnej Ewidencji Zabytków Gminy Leśniowice. W ramach prowadzonych działań zostanie sprawdzony stan faktyczny obiektów, wykonane zostaną aktualne fotografie oraz pozyskane podstawowe informacje dotyczące obiektów ujętych w Gminnej ewidencji zabytków. Następnie dokument zostanie przekazany do Delegatury w Chełmie Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Lublinie celem uzgodnienia.

Na każdej gminie ciąży obowiązek opracowania – zgodnie z treścią art. 88 ust. 2 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz treścią § 4 ust. 2 Rozporządzenia Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 25 sierpnia 2004 roku w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytku na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych- Gminnego planu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego oraz sytuacji kryzysowych.

„Plan ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowej” dla gminy Leśniowice został zatwierdzony w 2024 roku i jest okresowo aktualizowany. Ochrona zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowej obejmuje działania, które skupiają się głównie na planowaniu, przygotowaniu oraz realizacji zamierzeń zapobiegawczych, dokumentacyjnych, zabezpieczających, ratowniczych i konserwatorskich. Mają one na celu ochronę zabytków przed zniszczeniem, uszkodzeniem lub zaginięciem.

Tabela nr 2: Zabytki nieruchome w Gminnej Ewidencji Zabytków Gminy Leśniowice – w zestawieniu ujęto także obiekty wpisane do rejestru zabytków

	MIEJSCOWOŚĆ	OBIEKT	DATOW.
1.	DĘBINA	Zespół dworsko-parkowy	II poł. XIX w., 1921-1939 r.
2.	HORODYSKO	Zespół ogrodowo-szkolny	1911 r.
3.	HORODYSKO	Budynek szkoły w zespole ogrodowo-szkolnym	1911 r.
4.	HORODYSKO	Ogród szkolny w zespole ogrodowo-szkolnym	1911 r.
5.	KASIŁAN	Park podworski	XIX w., pod 1921 r.
6.	KUMÓW PLEBAŃSKI	Zespół kościelny	1821 – 1907 r.
7.	KUMÓW PLEBAŃSKI	Kościół par. pw. Nawiedzenia NMP w zespole kościelnym	1821 – 1826 r.
8.	KUMÓW PLEBAŃSKI	Dzwonnica w zespole kościelnym	1821 – 1826 r.
9.	KUMÓW PLEBAŃSKI	Kostnica w zespole kościelnym	1821 – 1826 r.
10.	KUMÓW PLEBAŃSKI	Ogrodzenie z bramą w zespole kościelnym	1821 – 1826 r.
11.	KUMÓW PLEBAŃSKI	Drzewostan w granicach cmentarza kościelnego w zespole kościelnym	1821 – 1907 r.
12.	KUMÓW PLEBAŃSKI	Kapliczki w murze ogrodzeniowym w zespole kościelnym	XIX/XX w.
13.	KUMÓW PLEBAŃSKI	Park kościelno-ogrodowy	XIX-XX w.
14.	KUMÓW PLEBAŃSKI	Cmentarz rzymskokatolicki	II poł. XVIII w.
15.	KUMÓW PLEBAŃSKI	Kaplica grobowa Rzewuskich na cmentarzu rzymskokatolickim	IV ćw. XVIII w. lub pocz. XIX w.
16.	KUMÓW PLEBAŃSKI	Mogiła Szymona Ignatowskiego uczestnika powstania styczniowego na cmentarzu rzymskokatolickim	Ok. 1930 r.

17.	KUMÓW PLEBAŃSKI	Mogiła Napoleona Węglińskiego b. oficera Wojsk Królestwa Polskiego na cmentarzu rzymskokatolickim	Po 1873 r.
18.	KUMÓW PLEBAŃSKI	Młyn razowy	Koniec XIX w.
19.	LEŚNIOWICE	Cmentarz polskokatolicki	I poł. XX w.
20.	LEŚNIOWICE	Mogiły ofiar terroru niemieckiego na cmentarzu polskokatolickim	I poł. XX w.
21.	LEŚNIOWICE	Mogiły działaczy ruchu robotniczego na cmentarzu polskokatolickim	I. 70-te XX w.
22.	PLISKÓW KOŁONIA	Ogród folwarczny	I ćw. XIX w.
23.	PONIATÓWKA	Park pofolwarczny	Pocz. XX w.
24.	RAKOŁUPY	Cmentarz prawosławny, ob. rzymskokatolicki	II poł. XIX w.
25.	RAKOŁUPY	Mogiły partyzantów na b. cmentarzu prawosławnym	ok. 1944 lub 1945 r.
26.	RAKOŁUPY DUŻE	Oficyna pałacowa	Pocz. XIX w.
27.	RAKOŁUPY DUŻE	Park pałacowy	II ćw. XIX w.
28.	SIELEC	Założenie dworsko-parkowe	Poł. XIX w.
29.	SIELEC	Dwór w założeniu dworsko-parkowym	Poł. XIX w.
30.	SIELEC	Figura z rzeźbą Najświętszej Panny Marii Assunty	Poł. XIX w.
31.	SIELEC	Park w założeniu dworsko-parkowym	II poł. XIX w.
32.	SIELEC	Pozostałości fortalicji	ok. 1590 – 1601 r.
33.	SIELEC	Cmentarz prawosławny	II poł. XIX w.
34.	SIELEC	Kaplica grobowa na cmentarzu prawosławnym	II poł. XIX w.
35.	SIELEC	Kapliczka św. Anny	XVII w.
36.	SIELEC	Szkoła ob. dom mieszkalny	1890 – 1910 r.

W okresie sprawozdawczym, za pomocą dostępnych i możliwych instrumentów prawnych, finansowych i społecznych były podejmowane działania, które miały na celu zachowanie dziedzictwa kulturowego na terenie gminy Leśniowice.

Jedną z form realizacji zadań gminy w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami jest udzielanie dofinansowań na realizowanie prac konserwatorskich przy obiektach zabytkowych. Podstawą tego działania jest przepis art. 81 ust. 1 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. z 2024 r. poz. 1292). W związku z nim Rada Gminy Leśniowice przyjęła Uchwałę nr XLII/271/2023 z dnia 28 września 2023 r. w sprawie określenia zasad udzielania dotacji celowej z budżetu gminy na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków lub znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków, położonych na terenie Gminy Leśniowice. Podstawę do podjęcia przez Radę Gminy Leśniowice

ww. uchwały stanowi art. 81 ust. 1 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2024 r. poz. 1292). Uchwała niniejsza określa zasady udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków lub znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków.

Celem opracowania tego dokumentu jest ochrona, poprawa stanu technicznego oraz zahamowanie procesu niszczenia dziedzictwa kulturowego. Wpis do rejestru zabytków powoduje dodatkowe wymogi dla właścicieli i posiadaczy takich zabytków w zakresie ich utrzymania i użytkowania. Stawiane są większe wymagania w zakresie stosowania odpowiednich materiałów, a od wykonawców oczekuje się specjalistycznych kwalifikacji. Czynniki te powodują, że utrzymanie obiektów jest bardziej kosztowne niż w pozostałych przypadkach. Z tego też względu wsparcie finansowe dla właścicieli i posiadaczy zabytków będzie mobilizować do podjęcia działań w zakresie ich ochrony.

Dbałość o zabytki to troska o dziedzictwo kulturowe, zachowanie naszej tożsamości i budowanie narodowej wspólnoty. To także bardzo ważne działanie z punktu widzenia rozwoju gospodarczego. Zabytki wpływają bowiem na turystykę i napędzają rozwój gospodarek lokalnych. Gmina Leśniowice korzystając z tej możliwości pozyskała dofinansowanie w wysokości 1 399 993,25 zł w postaci bezzwrotnego wparcia w ramach Rządowego Programu Odbudowy Zabytków na prace renowacyjno- konserwatorskie dla pięciu zabytków znajdujących się na terenie naszej gminy. Prace modernizacyjne zrealizowano w latach 2024-2025 w następujących obiektach:

1) Remont Kaplicy Św. Anny w Sielcu wraz z zagospodarowaniem terenu.

Zakres robót budowlanych obejmował w szczególności: restaurację kapliczki, zagospodarowanie terenu wokół kapliczki, wykonanie altany, wykonanie alejek.

Wartość zadania wyniosła 235 000,00 zł, dofinansowanie w wysokości 98% (227 462,11 zł) ze środków Rządowego Programu Odbudowy Zabytków.

2) Roboty budowlane przy budynku dawnej szkoły w zespole ogrodowo-szkolnym w Horodysku - świetlicy wiejskiej.

Prace budowlane przy zabytku objęły nakłady konieczne w zakresie: pionowej izolacji ścian fundamentowych (izolację przeciwwilgociową), wykonania tynków renowacyjnych w strefie cokołowej i miejscach wysoleń, malowania pomieszczeń wewnątrz budynku, renowacji schodów wejściowych.

Wartość zadania wyniosła 180 810,00 zł, dofinansowanie w wysokości 98% (159 112,80 zł) ze środków Rządowego Programu Odbudowy Zabytków.

3) Zadanie: Roboty budowlane przy kościele paraf. pw. Nawiedzenia NMP w Kumowie Plebańskim zrealizowane w ramach dotacji celowej udzielonej z budżetu gminy dla parafii zgodnie z uchwałą Rady Gminy Leśniowice nr XLV/297/2023 z dn. 29.12.2023 r.

Zakres robót budowlanych obejmuje nakłady konieczne w zakresie: pionowej izolacji ścian fundamentowych kościoła, wykonania tynków renowacyjnych w strefie cokołowej do wys. 2,0 m nad poziom opaski, renowacji drzwi wejściowych do kościoła.

Wartość zadania wyniosła 307 500,00 zł, dofinansowanie w wysokości 98% (297 314,26 zł) ze środków Rządowego Programu Odbudowy Zabytków.

- 4) Zadanie: Roboty budowlane na cmentarzu parafialnym w Kumowie Plebańskim wraz z pracami budowlano-konserwatorskimi przy kaplicy grobowej Rodziny Rzewuskich** zrealizowane w ramach dotacji celowej udzielonej z budżetu gminy dla parafii zgodnie z uchwałą Rady Gminy Leśniowice nr XLV/298/2023 z dn. 29.12.2023 r.

Zakres robót konserwatorskich obejmował nakłady konieczne w zakresie: wykonania prac budowlano-konserwatorskich przy kaplicy grobowej Rodziny Rzewuskich – miejscu spoczynku Hetmana Wielkiego Koronnego Wacława Rzewuskiego na cmentarzu parafialnym w Kumowie Plebańskim, wykonania prac budowlanych na cmentarzu rzymskokatolickim w Kumowie Plebańskim.

Wartość zadania wyniosła 409 590,00 zł, dofinansowanie w wysokości 98% (400 000,00 zł) ze środków Rządowego Programu Odbudowy Zabytków.

- 5) Zadanie: Roboty budowlane na cmentarzu polskokatolickim w Leśniowicach** zrealizowane w ramach dotacji celowej udzielonej z budżetu gminy dla parafii zgodnie z uchwałą Rady Gminy Leśniowice nr XLV/296/2023 z dn. 29.12.2023 r.

Zakres robót budowlanych obejmował w szczególności wykonanie remontu ogrodzenia cmentarza od strony ulicy oraz wykonanie alejek o nawierzchni mineralnej na cmentarzu.

Wartość zadania wyniosła 332 000,00 zł, dofinansowanie w wysokości 98% (313 403,48 zł) ze środków Rządowego Programu Odbudowy Zabytków.

Biorąc pod uwagę powyższe, ochrona poszczególnych obiektów zabytkowych na terenie gminy Leśniowice nierozdzielnie wiąże się z ochroną dziedzictwa niematerialnego. Dziedzictwo niematerialne jest źródłem tożsamości i ciągłości różnych grup społecznych na danym terenie. Dziedzictwo niematerialne na terenie gminy Leśniowice zostało zachowane i kultywowane głównie poprzez zachowanie obrzędowości zwyczajów dorocznych, tradycji związanych ze świętami kościelnymi, zachowanie obrzędowości ludowej oraz silną tradycję patriotyczną, najczęściej manifestowaną poprzez oprawę religijno-patriotyczną.

Istotnym aspektem działań obejmujących wspieranie aktywności regionalnej mającej na celu uświadomienie wagi niematerialnego dziedzictwa kultury jest współpraca Gminy Leśniowice z Samorządowym Ośrodkiem Kultury w Leśniowicach w ramach której w okresie sprawozdawczym podjęto niżej wymienione działania tj.:

1. Projekt **„Festiwal Letniego Przesilenia”**, dofinansowany ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego w ramach programu „Kultura ludowa i tradycyjna”. W ramach dwudniowego wydarzenia zorganizowano ogólnodostępne działania edukacyjne i artystyczne, w tym: warsztaty tkackie, prelekcję edukacyjną, warsztaty wicia wianków, koncert muzyki folkowej oraz ludowych przyspiewek i pieśni świętojańskich, a także widowisko obrzędowe pn. „Noc Świętojańska”.
2. Projekt **„Wakacyjna AktywAKCJA”**, zrealizowany dzięki grantowi Fundacji PFR. W ramach projektu zorganizowano pięciodniowe zajęcia wakacyjne dla dzieci z terenu gminy Leśniowice. Program obejmował m.in. gry i zabawy na świeżym powietrzu, animacje, dmuchany plac zabaw, warsztaty plastyczne, muzyczne, kulinarne oraz przyrodnicze z udziałem leśnika. Zorganizowano również wycieczkę do Muzeum Wsi Lubelskiej, podczas której uczestnicy wzięli udział w lekcji muzealnej pt. „Ginące zawody”.

3. Projekt „**Gmina Leśniowice – Zoom na Twórców Kultury**” zrealizowany w ramach programu „Kulturalny ORLEN”, organizowanego przez ORLEN S.A. oraz Fundację ORLEN im. Ignacego Łukasiewicza. W ramach projektu dzieci i młodzież z terenu gminy Leśniowice uczestniczyły w cyklu warsztatów filmowych o charakterze teoretycznym i praktycznym. Efektem końcowym projektu będzie organizacja panelu dyskusyjnego dotyczącego warsztatów oraz premiera filmu prezentującego twórców kultury działających na terenie gminy Leśniowice, na którą zostaną zaproszeni wszyscy mieszkańcy gminy i regionu.

Gmina Leśniowice w sposób ciągły podejmuje działania w zakresie pogłębiania wiedzy społecznej o wartości dziedzictwa kulturowego i konieczności jego zachowania poprzez organizację zajęć interdyscyplinarnych, warsztatów, konkursów, lekcji współprowadzonych przez instytucje kultury wzbogacając ofertę edukacyjną kierowaną do młodego człowieka. Wykorzystanie ścieżki edukacyjnej, warsztatów środowiskowych – szlaków turystyczno-kulturowych.

W ramach działań związanych z popularyzacją i promocją dziedzictwa kulturowego na terenie gminy organizowano imprezy kulturalne np. festyny, pikniki rodzinne, konkursy, wystawy. Gmina Leśniowice posiada bogaty kalendarz imprez cyklicznych, w których uczestniczy nie tylko społeczność lokalna, wśród nich należy wymienić:

- Gminny Konkurs Palma, Pisanka, Ornament Pisanki – organizowany w marcu,
- Gminny Dzień Kobiet - organizowany w marcu,
- Gminne Zawody Sportowo- Pożarnicze – organizowany w maju.
- Noc Świętojańska oraz otwarcie sezonu letniego – organizowane w czerwcu na terenie zbiornika wodnego „Maczuły”,
- Żniwowanie – organizowane w lipcu na terenie zbiornika wodnego „Maczuły”
- Gminne Dożynki – organizowane w sierpniu,
- Festiwal Tradycji Słowiańskiej – organizowane we wrześniu,
- Gminne Obchody Święta Niepodległości – organizowane 11 listopada,
- Gminny Konkurs na ozdoby choinkowe – organizowany w listopadzie-grudniu
- Jarmark Bożonarodzeniowy- organizowany w grudniu.

4. Podsumowanie.

Analiza realizacji Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Leśniowice za lata 2024–2025 wskazuje, że założone cele były wdrażane zgodnie z przyjętymi kierunkami działań, z uwzględnieniem aktualnych możliwości organizacyjnych i finansowych gminy. Charakter Programu sprawia, że jego realizacja wykracza poza okres obowiązywania dokumentu i wymaga kontynuacji w kolejnych latach poprzez opracowanie następnych edycji programu.

W okresie sprawozdawczym nie udało się zrealizować wszystkich zaplanowanych przedsięwzięć. Wynikało to głównie z ograniczeń finansowych oraz konieczności dostosowania zakresu działań do zmieniających się przepisów prawa i bieżących potrzeb związanych z ochroną zabytków. Nie wpłynęło to jednak na konsekwentną realizację najważniejszych zadań oraz osiągnięcie celów wyznaczonych w Programie.

Działania podejmowane przez Gminę Leśniowice obejmowały zarówno przedsięwzięcia o charakterze organizacyjnym i administracyjnym, jak również inicjatywy edukacyjne, promocyjne, finansowe oraz inwestycyjne i konserwatorskie. Szczególnie

istotnym efektem realizacji Programu było skuteczne pozyskiwanie środków zewnętrznych na prace przy obiektach zabytkowych, co pozwoliło na poprawę ich stanu zachowania oraz zwiększenie możliwości ochrony lokalnego dziedzictwa kulturowego.

Realizacja Programu w latach 2024–2025 potwierdza, że Gmina Leśniowice prowadzi świadomą i konsekwentną politykę w zakresie ochrony zabytków, traktując dziedzictwo kulturowe jako ważny element rozwoju lokalnego, budowania tożsamości mieszkańców oraz promocji gminy.

W zakresie ochrony i opieki nad zabytkami gmina Leśniowice współpracowała z placówkami oświatowymi, kulturalnymi, stowarzyszeniami, kościołami, promując wartości materialne oraz niematerialne dziedzictwa kulturowego całej gminy. Należy podkreślić, że na terenie gminy Leśniowice niezwykle ważną rolę pełnią organizacje pozarządowe, które są rzeczywistą miarą zaangażowania mieszkańców w życie gminy i regionu. Wśród tych organizacji należy wymienić przede wszystkim koła gospodyń wiejskich oraz ludowe zespoły śpiewacze.

Zadania wspierane były również przez projekty edukacyjne i promocyjno-turystyczne mające na celu wzrost świadomości kulturalnej oraz rozbudzenie zainteresowania zabytkami wśród mieszkańców. Zadania te obejmowały, zarówno działania bezpośrednio wpływające na poprawę stanu zachowania Leśniowskich zabytków, jak i projekty upowszechniające i promujące lokalne dziedzictwo kulturowe oraz zwiększające świadomość społeczną w zakresie potrzeby jego zachowania.

W latach 2024–2025 Gmina Leśniowice skutecznie realizowała zadania wynikające z Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami, wykorzystując dostępne instrumenty organizacyjne, formalno-prawne, finansowe oraz merytoryczne.

Jednym z najważniejszych osiągnięć w okresie sprawozdawczym było przeprowadzenie prac renowacyjnych i konserwatorskich przy pięciu obiektach zabytkowych zlokalizowanych na terenie gminy. Inwestycje te zostały zrealizowane dzięki pozyskaniu przez Gminę Leśniowice dofinansowania w wysokości 1 399 993,25 zł z Rządowego Programu Odbudowy Zabytków, przeznaczonego na renowację i odbudowę cennych obiektów dziedzictwa kulturowego.

Realizacja przedstawionych w sprawozdaniu działań potwierdza zaangażowanie Gminy Leśniowice w ochronę i zachowanie lokalnego dziedzictwa kulturowego. Podejmowane przedsięwzięcia nie tylko przyczyniają się do poprawy stanu zachowania zabytków, lecz także wzmacniają ich wartość historyczną, edukacyjną i społeczną oraz sprzyjają budowaniu tożsamości lokalnej i promocji gminy.